

سید محمد

8484

اول

۲۰۰

۲۸۸ ص

ذکر

نقش امامت

در شکل‌گیری و توسعه

فرقه اسماعیلیه

دکتر محمد علی سناکی

www.ketab.ir

سرشناسه	ساکی، محمدعلی، ۱۳۴۷
عنوان و نام پدیدآور	نقش امامت در شکل‌گیری و توسعه فرقه اسماعیلیه / محمدعلی ساکی.
مشخصات نشر	قم: نسیم کوثر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۸۸ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۴۰-۳۱۱-۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	اسماعیلیه عقاید
موضوع	Ismailites -- Doctrines
موضوع	امامت
موضوع	Imamate
موضوع	اسماعیلیه و شیعه امامیه
موضوع	Ismailites -- Relations *Imamite Shiites
رده‌بندی کتبی	۱۳۹۶ ن ۷ / اس / BP۲۱۵
رده‌بندی دیوبند	۲۹۷/۵۳۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۹۵۹۲۳۳

انتشارات نسیم کوثر

قم - خیابان دورشهر (شهید فاطمی) - کوچه ۲۰ - پلاک ۴۸
 تلفن: ۰۸ - ۳۷۸۳۰۵۶۷ - دورنگار: ۳۷۸۳۰۵۶۸ - ۵۱۲۹ ۰۹۱۲

شناسنامه:

✦ عنوان: نقش امامت در شکل‌گیری و توسعه فرقه اسماعیلیه

✦ مؤلف: محمدعلی ساکی

✦ ناشر: نسیم کوثر

✦ چاپ: زائر

✦ نوبت: اول

✦ تیراژ: ۲۰۰

✦ قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	چکیده
۱۵	مقدمه

فصل اول

اهمیت اجتماعی و جایگاه امامت در فرق شیعی

۲۳	اهمیت اجتماعی مطالعه فرقه اسماعیلیان
۲۷	تعاریف و مفاهیم
۲۷	مفهوم امامت
۲۷	امامت از دید مسلمانان
۳۴	مفهوم شیعه
۳۷	جایگاه امامت
۳۸	امامت از دیدگاه شیعه
۴۱	لزوم امامت از دیدگاه عقل
۴۲	امامت در احادیث
۴۳	نقش شور و بیعت در تعیین امامت
۴۴	امامت از دیدگاه قرآن
۴۷	اعتقاد شیعه به دوازده امام
۴۸	دلایل امامت دوازده امام (ع)
۴۹	تأکیدات پیامبر (ص) بر امامت اهل بیت (ع)

فصل دوم

عقاید و تفکرات فلسفی اسماعیلیان

- ۵۳ مولفین و منابع در باب قرامطه
- ۵۷ افکار سیاسی اسماعیلیان
- ۵۹ عقاید اسماعیلیه قبل از دعوت جدید و مراتب دعوت آن
- ۶۹ خلق و تکوین عالم از نظر اسماعیلیان
- ۷۰ تجزیه اسماعیلیان از ادوار تاریخ
- ۷۳ اعتقادات سرمود گرایانه و پایان تاریخ
- ۷۴ توصیف امامت اسماعیلیه (فلسفه تاریخ (شریعت و قیامت)
- ۷۵ تبیین نظریه دوره‌های تمدن تاریخ

فصل سوم

سازمان دعوت در رستاق حفظ و توسعه اسماعیلیان

- ۷۹ شکل‌گیری سازمان دعوت اسماعیلیان
- ۸۱ داعیان و عالمان اسماعیلیه
- ۸۳ سیر مراحل و درجات دعوت
- ۸۵ نقش ابن حوشب در ایجاد حکومت فاطمیان
- ۸۵ القاب اسماعیلیان
- ۸۷ فرقه‌های اسماعیلیه

فصل چهارم

دیدگاه علما درباره امامت و اسماعیلیان

- ۹۵ دیدگاه ابن رزام در مورد دعوت قرامطه و اسماعیلیان
- ۹۶ نظر عطاءالملک جوینی در مورد امامت اسماعیلیان

نگاه خواجه رشیدالدین فضل اله همدانی به امامت در اسماعیلیان ۱۰۳

تفسیر شهرستانی از امامت در اسماعیلیان ۱۰۵

فصل پنجم

سرآغاز شیعه و اهمیت عوامل انشعابی در موضوع امامت

سرآغاز شیعه ۱۰۹

بیدایش فرق شیعه ۱۱۱

فصل اصلی شیعه ۱۱۲

عوامل بروز در انشعاب گروه‌های شیعه ۱۱۵

موارد اختلاف فروع اسلامی درباره امامت ۱۱۷

موارد افتراق اهل تشیع و تسنن ۱۱۹

امامت از دیدگاه اسماعیلیه ۱۲۱

اختلاف امامیه و اسماعیلیه در امامت ۱۲۵

رسائل اخوان الصفا و اسماعیلیه ۱۲۸

فصل ششم

جایگاه امامت در فرقه‌های اسماعیلیه

فلسفه امام و امامت از نظر اسماعیلیه ۱۳۱

اوصاف امامت از نظر شیعیان امامیه ۱۳۲

ادله وجوب امامت ۱۳۳

ماهیت و اهمیت امامت از نظر اسماعیلیان ۱۳۴

نصوص امامت ائمه اهل البیت (ع) از نظر اسماعیلیه ۱۴۲

ابعاد و انواع امامت از دیدگاه اسماعیلیه ۱۴۲

ویژگی‌های امام در نظام آفرینش از نظر اسماعیلیان ۱۴۷

۱۵۱ تاریخ دوره ستر
۱۵۲ نحوه دعوت در دوره ستر و کشف
۱۵۳ امامان دوره ستر
۱۵۴ وظایف پیروان در برابر امامان
۱۵۵ امامت و خلافت از دیدگاه فاطمیان و نزاریان
۱۵۹ امامت در شاخه مستعلویه
۱۶۰ امامت در شاخه نزاریان
۱۶۱ امامت در شاخه حافظیان و طیبیان
۱۶۲ نخستین امامان اسماعیلیه در دوره کشف و ستر

فصل هفتم

دعوت اولیه اسماعیلیان نخستین

۱۶۹ ظهور اسماعیلیه در دوران امام صادق (ع) و رونق غلات (غالیان)
۱۷۲ سرگذشت اسماعیل
۱۷۸ مسأله بداء در اسماعیل
۱۷۹ شکل‌گیری اسماعیلیه نخستین و سیاست تقیه
۱۸۲ امامت اسماعیل بن جعفر
۱۸۵ گرایش به اسماعیلیه خالصه
۱۸۶ گرایش به تفکر مبارکیه
۱۸۷ چگونگی شروع دعوت قرامطه

فصل هشتم

ظهور فرقه اسماعیلیان قرمطی

۱۹۱ قرامطه از ظهور تا انشقاق
-----	--------------------------------

۱۹۳	شکل‌گیری اسماعیلیان فاطمی در سلمیه
۱۹۴	انشقاق در قرمطیان
۱۹۷	آغاز دعوت قرامطه در یمن
۱۹۸	قرامطه بحرین و مذهب ابوسعیدی
۲۰۱	دعوت داعیان قرامطه در ایران
۲۰۳	شیع اجتماعی قرامطه

فصل نهم

شکل‌گیری حکومت فاطمیان

۲۰۷	تغییرات رهبری اسماعیلیان
۲۰۹	هجرت ابو عبدالله شامی به مغرب
۲۱۳	دعوت اسماعیلیان در شمال آفریقا
۲۱۵	روابط فاطمیان با قرامطه
۲۱۶	قرامطه بحرین و تصرف شام
۲۱۷	فاطمیان و رعایت شرع در باطن و ظاهر (سریع)
۲۲۳	ثبات و استمرار دولت فاطمیان در مصر

فصل دهم

اقدامات سیاسی، فرهنگی و علمی فاطمیان

۲۳۳	ساختار و سازمان در حکومت فاطمیان
۲۳۴	پیشرفت‌های علمی و فرهنگی دوره فاطمیان
۲۳۶	توسعه مراکز علمی و فرهنگی فاطمیان
۲۳۷	تاسیس دارالعلم (دارالحکمه)
۲۴۰	نقش امامان فاطمی در توسعه علم و کتابخوانی

فصل یازدهم

شکل گیری نزاریان الموت در ایران

- ۲۴۳ رشد تفرقه در حکومت فاطمیان
- ۲۴۳ چگونگی شکل گیری نزاریان در ایران
- ۲۴۵ حسن صباح و تبلیغ کیش اسماعیلی نزاری در الموت
- ۲۴۸ ادامه رهبری بعد از حسن صباح
- ۲۴۹ نزاریان، کلام و رابطه با الموت
- ۲۵۱ اعلام قیامت از سوی حسن دوم

فصل دوازدهم

نقش داعیان اسماعیلیه در هند

- ۲۵۵ عملکرد داعیان اسماعیلی در شبه قاره هند
- ۲۵۹ داعی جلم بن شیمان و اقدامات تبلیغی
- ۲۶۸ نقش داعیان در ادامه تبلیغ و دعوت
- ۲۷۲ اقدامات تبلیغی و مذهبی داعیان در سند و مغولستان
- ۲۷۵ نتیجه
- ۲۸۵ کتابنامه و مأخذ شناسی

پیشگفتار

در نوشته حاضر به دلیل تلاش گسترده برای اختصار آن، امکان آن نبود که تمام نظریات جدید در پرتو منابع مختلفی را عرضه نمایم، اما برای گشودن راهی به سوی یک بررسی از تاریخ اسماعیلیه صرفاً به نقش امامت و تلاش داعیان اسماعیلیه در توسعه و حفظ دست آوردهای این فرقه پرداختم. اهمیت موضوع از آنجا شروع شد که بعد از آزمون و شروع به تحصیل در مقطع دکترا به دنبال بررسی و مطالعه نقش امامت در ایجاد و گسترش فرقه اسماعیلیه بودم که مباحث امامت و داعیان نقش آنها را به صورت مستقل بررسی نمایم. پس از پی گیری و تحقیق، کتاب یا مقالاتی که به صورت خاص به موضوع پرداخته باشد، در بازار کتاب پیدا نشد. از طرفی به علت گستردگی این فرقه و پیچیدگی معانی و مفاهیم فقهی و کلامی در آن، مطالعه را برای دانشجویان دشوار می کرد. در حین تحصیل دو مقاله درباره اسماعیلیان فاطمی و باری ارائه دادم که مورد توجه دانشجویان و اساتید قرار گرفت، خصوصاً استاد گرانقدر جناب آقای دکتر مهدی انصاری که در مباحث کلامی و اسماعیلیان صاحب نظر می باشد. تلاش های زیادی در این راه صرف نموده اند. توصیه کردند با توجه به علاقه و مهارت من که در اختیار دارید تحقیق را تکمیل نمایید. بعد از فارغ التحصیلی سعی و زحمتی داشتم که اطلاعات قبلی را تکمیل کنم، مصلحت آن شد، نقش امامت در شکل گیری و توسعه فرقه اسماعیلیه را تحقیق نمایم. دسترسی به همه منابع اصلی مقدور نشد. هر چند که کتاب قاعده آموزشی و کلامی دارد اما به رویدادهای تاریخی مرتبط هم توجه شده است. بی گمان در این نوشته، کاستی ها، سهو و نسیان های فراوانی راه یافته است که نویسنده بر آن وقوف ندارد. با تمام تواضع رس خواهم آموخت از کسانی که مرا در راه فهم کاستی ها و اشتباهات یاری رسانند. وظیفه خود می دانم از عنایت اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر الهیار خلعتبری و جناب آقای دکتر مهدی

انصاری سپاسگزاری نمایم. امید آنکه خداوند ما را در عشق به پیامبر و اهل بیت پایدار و ثابت قدم نگهدارد.

✽ دکتر محمدعلی ساکی

و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب

www.ketab.ir

چکیده

فرقه اسماعیلیه یکی از شاخه‌های فرعی شیعه به شمار می‌آید این فرقه در برهه‌هایی از تاریخ دارای شکوه و عظمتی خاص بودند. آنچه در این نوشتار می‌آید امامت از دیدگاه این فرقه است. ریشه آنها به عصر امام صادق علیه السلام بر می‌گردد، وجود امام را در جامعه ضروری دانسته و صفاتی متعالی همچون علم ویژه و عصمت را برای آن لازم می‌دانند. اسماعیلیه وظایف و ویژگی‌هایی خاص برای امام قائل هستند که از جمله آنها قطب عالم بودن، واسطه‌ی فیض بودن، مفسر باطنی امور است. در انتقال امامت به پسران از پدران به پسران انتقال می‌یابد و از برادر به برادر منتقل نمی‌شود و این انتقال هم با اظهار صریح و تعیین، از پدر به پسر، انجام می‌گیرد و به اصطلاح امری فیهی است و امام با توجه به تجربه و معرفتی که دارد می‌داند که کدامیک از سرزندانان شایستگی امامت را دارند و در این تشخیص خود خطا نمی‌کند و نیز بر این باورند که امکان ندارد که خدای تعالی جهان را خالی از امام واگذارد، زیرا امام حجت خدا بر خلق و وارث نبوت است، امام مرکزی است که دایره فرایض برگردد آن می‌چرخد بنابراین، جهان هستی یک لحظه هم نمی‌تواند بدون امام باشد، امام در حکم قلب است برای جسم و عقل برای سر است. برای هر دوره امامی مقیم یا رسولی ناطق و امامی یا وصی‌ای با هفت امام دیگر که آخرین آنها کامل کننده دوره است، قائل شدند و گاهی شمار امام‌ها از هفت تن فراتر می‌رود، ولی این افزونی در امامان مستودع رخ می‌دهد نه در امامان مستقر، و فاصله‌ای که میان یک ناطق و ناطق بعدی رخ می‌دهد دوره کوچک نامیده می‌شود که دارای هفت امام است، ولی دوره بزرگ از زمان آدم آغاز شده است و تا زمان قائم منتظر ادامه دارد و دوره‌ای که با امام قائم آغاز می‌شود، دوره هفتم است. بنابراین اسماعیلیه امامت را دارای درجات و مقامات دانسته‌اند.

مراتب دعوت آنها هفت مرحله است که از مستجیب شروع و به ناطق ختم می‌شود. آنها برای بُعد باطنی قرآن اهمیت خاصی قائلند و از آن جهت به مسئله امام و امامت برای تفسیر این باطن توجه فراوانی دارند، لذا شناخت و مطالعه این فرقه در تاریخ اسلامی دارای اهمیت زیادی است.

واژگان کلیدی: امامت، شیعه، اسماعیلیه، فرقه، قمرطیان، فاطمیان.

www.ketab.ir